

تحقیق هفته

شماره: 437

(از 2 سرطان الی 8 سرطان 1403 هـ ش)

تعامل رو به گسترش روسیه با امارت اسلامی افغانستان؛ اهداف و پیامدها

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می‌خوانید:

- تعامل رو به گسترش روسیه با امارت اسلامی افغانستان؛ اهداف و پیامدها..... 3
- اقدامات روسیه در مورد امارت اسلامی 3
- اهداف روسیه از نزدیک شدن با امارت اسلامی..... 4
- تأثیرات اقدام روسیه بر امارت اسلامی..... 7
- نتیجه‌گیری 8
- پیشنهادات..... 9
- منابع و مأخذ:..... 9

تعامل رو به گسترش روسیه با امارت اسلامی افغانستان؛ اهداف و پیامدها

مقدمه

صرف نظر از اینکه بیش از یک قرن روسیه چه در قالب امپراتوری روسیه و چه در هیئت اتحاد جماهیر شوروی مستقیماً با افغانستان همسایه بود، این کشور امروزه مستقیماً در همسایگی افغانستان قرار ندارد اما از طریق آسیای مرکزی به افغانستان وصل می‌شود. هر دو کشور افغانستان و روسیه تاریخ روابط و تعامل پر فراز و نشیبی را سپری کرده‌اند. روزگاری روسیه اولین کشوری بود که استقلال افغانستان را به رسمیت شناخت و در مقطعی نیز برای حفاظت از منافع خود مستقیماً به افغانستان لشکرکشی کرد. در زمان دولت اسلامی افغانستان به رهبری برهان‌الدین ربانی روسیه ابتدا بی‌طرف ماند و سپس در جنگ میان دولت اسلامی مجاهدین با طالبان در صف حمایت از دولت مجاهدین قرار گرفت. پس از تهاجم امریکا به افغانستان روسیه ابتدا از در ائتلاف با امریکا وارد شده و حریم هوایی خود را در اختیار عملیات امریکا در افغانستان گذاشت و سپس به نقد از جنگ امریکا در افغانستان پرداخته و موضع مخالفت با حضور آن کشور در افغانستان را اتخاذ کرد. در سال‌های اخیر حضور امریکا در افغانستان با طالبان روابط برقرار کرد تا جایی که توسط حکومت افغانستان و امریکا متهم به حمایت از طالبان شد. پس از اینکه امارت اسلامی در افغانستان در سال ۲۰۲۱ میلادی به قدرت رسید، مسکو رویکرد خاصی در قبال آن اتخاذ کرد. هرچند در مواردی غیر رسمی تنی چند از مخالفان امارت اسلامی در یکی دو نشست در مسکو دیده شدند اما رویکرد رسمی روسیه در قبال امارت اسلامی در خط مشخصی حرکت کرده است که در این مقاله به بررسی آن پرداخته می‌شود.

اقدامات روسیه در مورد امارت اسلامی

هرچند که روسیه از جمله کشورهای است پس از حاکمیت مجدد امارت اسلامی در افغانستان، سفارت خود را در کابل بازگذاشته و روابط دیپلماتیک را با امارت اسلامی برقرار کرد. اما دیده می‌شود که این کشور در تعامل خویش با امارت اسلامی به صورت گام به گام تعامل و روابط خود را با امارت اسلامی افزایش داده است. روسیه در اولین اقدام در سال اوایل سال ۱۴۰۱ هجری شمسی حاضر به پذیرش دیپلومات امارت اسلامی به عنوان کاردار در سفارت افغانستان در مسکو شد. در اقدام بعدی روسیه در اوایل سال ۱۴۰۲ اقدام به بازگشایی قنصلگری خود در شهر مزار شریف کرد. به همین سلسله در اوایل امسال (۱۴۰۳) خبرگزاری تاس روسیه گزارش داد: «موضوع حذف جنبش طالبان (که در حال حاضر در روسیه ممنوع است) از فهرست سازمان‌های تروریستی در حال بررسی است. وزارت امور خارجه گفت در مورد لغو وضعیت گروه طالبان به عنوان یک سازمان تروریستی، این موضوع در وزارت خارجه، وزارت عدلیه و سایر نهادهای تخصصی در حال بررسی است. تصمیم نهایی توسط رهبری عالی سیاسی کشور اتخاذ خواهد شد.» در راستای تأیید و دفاع از این اقدام چندی پیش وزیر خارجه روسیه اظهار داشت: «طالبان کسانی هستند که قدرت واقعی

در افغانستان را در دست دارند. ما مانند جمهوری خلق چین، هرگز سفارت خود را در آن جا بسته نکردیم، قزاقستان اخیراً تصمیم گرفته است که امارت اسلامی را از فهرست گروه‌های هراس افکن حذف کند، ما هم قرار است این کار را انجام دهیم. ما مانند متحدان خود در آسیای مرکزی به افغانستان اهمیت می‌دهیم.» علاوه بر این روسیه از امارت اسلامی در دو نشست مهم «نشست جهان اسلام» که در ماه می سال جاری میلادی (۲۰۲۴) برگزار شد و نشست «مجمع اقتصادی سالانه سن پترزبورگ» که به تاریخ ۵ تا ۸ ماه جون سال جاری میلادی برگزار شد، دعوت کرده است.

مهم‌تر از تمام این موارد اظهارات ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه است که در سفر اخیر خود به ازبکستان کرده است. پوتین در یک کنفرانس مطبوعاتی در تاشکند در پاسخ به پرسشی چنین اظهار داشت: «من در حال حاضر به هیچ وجه در این مورد اظهار نظر نمی‌کنم چرا که روابط با طالبان و افغانستان دائماً در دستور کار قرار می‌گیرد. مشکلاتی در افغانستان وجود دارد، انکارناپذیر است برای همه کاملاً مشخص است. سوال این است که چگونه می‌توان با حاکمیت فعلی رابطه برقرار کرد؟ این موضوع دیگری است، اما به نحوی ساختنش ضروری است. این‌ها کسانی هستند که کشور را کنترل می‌کنند، قلمرو را کنترل می‌کنند. آنها حاکمیت امروز افغانستان هستند. باید واقعیت در نظر گرفته شود و بر همان اساس روابط شکل بگیرد. ما با بسیاری از شرکای خود در تماس هستیم. با بسیاری از شرکا در منطقه آسیای میانه، ما نظرات هر یک از شرکا و دوستان خود را در نظر می‌گیریم و ما با هم در مورد این موضع خود تصمیم می‌گیریم.»

از تمام موارد بالا چنین برمی‌آید که روسیه به صورت تدریجی و مرحله‌وار تعامل و روابط خود با امارت اسلامی را گسترش داده و رسمی‌تر ساخته است اما آیا این نزدیکی می‌تواند منجر به شناسایی رسمی امارت اسلامی توسط روسیه شود؟ در پاسخ می‌توان گفت که قطعاً در آینده روسیه امارت اسلامی به رسمیت خواهد شناخت اما جدا از موضوعات دیگر رسانه‌ای مانند ایجاد حکومت همه‌شمول یا رعایت حقوق بشر از جمله حق کار و تحصیل برای زنان، موضوع اساسی این است که روسیه به تنهایی اقدام به شناسایی امارت اسلامی نخواهد کرد. همانگونه که همواره در اظهارات مقامات عالی‌رتبه روسیه وجود دارد، آن کشور در این زمینه به تنهایی تصمیم نگرفته بلکه در هماهنگی با دیگر کشورهای هم‌نظر خود اقدام خواهد کرد. با این وجود اینکه روسیه چه اهدافی را از نزدیک شدن با امارت اسلامی دنبال می‌کند؟ تأثیرات آن بالای امارت اسلامی چیست؟ و چه تبعات منطقه‌ای و جهانی دارد؟ پرسش‌هایی است می‌باید پاسخ داده شوند.

اهداف روسیه از نزدیک شدن با امارت اسلامی

افغانستان و روسیه دو کشوری است که از یکدیگر تأثیرپذیر اند. به خصوص تأثیرپذیری روسیه از تحولات افغانستان بیشتر است. روسیه از افغانستان هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیر مستقیم تأثیر می‌پذیرد. به صورت مستقیم تحولات امنیتی و سیاسی افغانستان و ائتلاف این کشور با یکی از قدرت‌های

غربی مانند بیست سال جمهوریت که با امریکا متحد بود، روسیه را تحت تأثیر قرار می‌دهد و به‌صورت غیر مستقیم نوع روابط و تعامل افغانستان با کشورهای آسیای مرکزی یا تأثیرات امنیتی افغانستان بر کشورهای آسیای مرکزی می‌تواند روسیه را متأثر بسازد. در گذشته اهداف روسیه نظر به تحولات در افغانستان دستخوش تغییر بود حال که امارت اسلامی دوباره در افغانستان حاکمیت یافته روسیه از همان ابتدا رویکرد تعامل مثبت با آن را روی دست گرفته و اهداف مشخصی را از طریق آن دنبال می‌کند که می‌توان در سه محور امنیتی، سیاسی و اقتصادی مورد بررسی قرار داد.

۱. اهداف امنیتی

اهداف امنیتی روسیه را در افغانستان سه موضوع عمده تروریسم، حضور امریکا و عملکرد امارت اسلامی تشکیل می‌دهد. صرف نظر از عوامل گذشته در حال حاضر بزرگ‌ترین و خطرناک‌ترین گروهی که روسیه شدیداً از آن در ترس و هراس می‌باشد، داعش است. سابقه مخاصمت روسیه و داعش بر می‌گردد به عملیات روسیه در سوریه علیه داعش. قدرت مسلم این است که یکی از عواملی که شدیداً باعث تضعیف در خاورمیانه به‌خصوص سوریه شد، ضرباتی بود که روسیه به داعش وارد کرد. این موضوع سبب شد که روسیه به عنوان دشمن درجه یک داعش تبدیل شود. تنها جایی که داعش شاید بتواند علیه روسیه از آن استفاده کند، افغانستان است. داعش که قبلاً در افغانستان سنگر گرفته بود روسیه را بیشتر وا داشت که حضور داعش در افغانستان را زیر نظر داشته باشد. در زمان حکومت قبلی روسیه به دلیل حضور امریکا در افغانستان نمی‌توانست اقدام مؤثری علیه داعش در این کشور انجام دهد. با حاکمیت مجدد امارت اسلامی در افغانستان، برای روسیه بهترین فرصت فراهم شد تا با نزدیک کردن خود با امارت اسلامی بتواند حضور و فعالیت داعش را بیشتر زیر نظر داشته باشد. جدا از این مبارزه امارت اسلامی علیه داعش خود برای روسیه مزه خوبی بود. موفقیت امارت اسلامی در مقابل داعش و سرکوب این گروه در افغانستان روسیه را بیشتر تهییج کرد تا روابط و تعامل خود با امارت اسلامی بیشتر کند.

موضوع دیگری که موجبات نگرانی عمیق روسیه را در افغانستان فراهم می‌کند، حضور غربی‌ها به‌خصوص ایالات متحده امریکا در افغانستان است. یکی از فرضیه‌های قوی در خصوص حضور امریکا در افغانستان این بود که آن کشور از طریق حضور در افغانستان می‌خواهد به آسیای مرکزی که «حیات خلوت» روسیه شناخته می‌شود نفوذ کند. براساس این فرضیه امریکا افغانستان را به بهانه مبارزه با تروریسم به یک پایگاه نظامی و سیاسی خود مبدل کرده بود و در ورای آن علیه منافع روسیه در آسیای مرکزی توطئه چینی می‌کرد. گفته می‌شود که روسیه زمانی که درک کرد که امریکا چه نیت شومی علیه آن کشور از حضورش در افغانستان دارد، شروع به تأمین ارتباط با امارت اسلامی کرد. چون روسیه می‌دانست تنها نیروی که به هیچ وجه حضور امریکا در افغانستان را تحمل نمی‌کند امارت اسلامی است. پس از اینکه امارت اسلامی موفق به اخراج امریکا

از افغانستان شد، روسیه روابط خود با آن را گسترش داد زیرا از نظر مسکو این امارت است که تا زمانی که بقا داشته باشد اجازه حضور مجدد امریکا در افغانستان را نخواهد داد.

موضوع دیگر اینکه ارزیابی روسیه این است که امارت اسلامی تنها نیرویی در افغانستان است که توانایی اعمال حاکمیت مرکزی و یکپارچه را در سراسر افغانستان دارد. این موضوع چنان با ارزش است که مقامات روسی بارها به آن اذعان داشته اند. چنانچه در گفته‌های اخیر وزیر خارجه روسیه و شخص پوتین به وضوح دیده شد. از نظر مسکو امارت اسلامی با اعمال حاکمیت یکپارچه در کل افغانستان جلو حضور گروه‌های تروریستی و تخریب‌گر را گرفته و خیال آسیای مرکزی و روسیه را از ناحیه آنها راحت ساخته است. از همین رو روسیه با امارت اسلامی تعامل خود را گسترش داده و روابط خود را در حال مستحکم سازی است.

۲. اهداف سیاسی

اهداف سیاسی که روسیه از نزدیک شدن با امارت اسلامی دنبال می‌کند دو محور یک‌جانبه و چندجانبه را در بر می‌گیرد. در محور یک‌جانبه روسیه پس از پایان حضور امریکا در افغانستان فرصت را مغتنم شمرده و با برقراری روابط با امارت اسلامی می‌خواهد به لحاظ سیاسی حضور خود در افغانستان را بیشتر کند. چیزی که در بیست سال گذشته برای روسیه مقدور نبود زیرا امریکا و حکومت تحت حمایت آن هیچ‌گاهی دل خوش برای نزدیک شدن سیاسی روسیه با افغانستان نشان نمی‌دادند. در محور دوم روسیه می‌خواهد از طریق ایجاد یک اجماع و ائتلاف منطقه‌ای امارت اسلامی را در محور شرقی نگهدارد. چنانچه در اظهارات اخیر لاوروف و پوتین برجسته بود، یکی از اهداف روسیه از نزدیک شدن با امارت اسلامی ایجاد یک هماهنگی با شرکای منطقه‌ای روسیه در قبال افغانستان است. اگر وضعیت بین‌المللی افغانستان را پیش از خروج امریکا از افغانستان و پس از آن بررسی کنیم، مشخص می‌شود که افغانستان در دوران حضور امریکا در محور غرب قرار داشت. اما پس از حضور امریکا و حاکمیت مجدد امارت اسلامی افغانستان در یک وضعیت مبهم به لحاظ جناح‌بندی بین‌المللی قرار گرفت. روسیه با استفاده از فرصت در صدد پر کردن چنین خلایی شده است. روس‌ها به این مسئله واقف اند که اگر افغانستان را به حال خود رها کنند، شاید کشورهای غربی دوباره شروع به نزدیک شدن به افغانستان کنند که در آن صورت دوباره وضعیت بیست سال گذشته تکرار خواهد شد. بنابراین روسیه گام‌های اولیه در راستای نزدیک شدن به افغانستان را برداشته و کشورهای دیگر به‌خصوص آسیای مرکزی را نیز تشویق می‌کند که در این راه با آن همراه باشند. البته در این موضع کشور چین به شمول کشورهای آسیای مرکزی و ایران نیز با روسیه هم‌نوا بوده و در راستای ایجاد یک ائتلاف منطقه‌ای که بتواند افغانستان را در محور خود نگه دارد مشترکاً کار می‌کند.

۳. اهداف اقتصادی

هدف دیگری که روسیه از نزدیک شدن با امارت اسلامی دنبال می‌کند، موضوعات اقتصادی است. هرچند که روسیه در گذشته نیز با افغانستان مراودات اقتصادی داشت، اما حضور امریکا در این کشور و اتحاد حکومت افغانستان با امریکا مجال لازم را برای حضور بیشتر اقتصادی روسیه در افغانستان نمی‌داد. با خروج امریکا و فروپاشی حکومت متحد آن کشور در افغانستان، روسیه فرصت بسیار خوبی برای حضور بیشتر اقتصادی در افغانستان یافت. افغانستان به لحاظ اقتصادی برای روسیه از چند جهت ارزشمند است. اول اینکه روسیه می‌تواند در اعمار مجدد پروژه‌های زیربنایی که قبلاً روس‌ها در افغانستان ساخته بودند سهم بگیرد. دوم اینکه روسیه می‌تواند در زمینه استخراج معادن در افغانستان سرمایه‌گذاری کند. سوم اینکه مارکیت افغانستان بر روی تولیدات روسیه باز شده و آن کشور می‌تواند صادرات و واردات خود را با افغانستان رونق بیشتری بدهد.

تأثیرات اقدام روسیه بر امارت اسلامی

نگاه روسیه به عنوان یکی از قدرت‌های بزرگ جهانی به افغانستان از اهمیت بالایی برخوردار است. تأثیرگذاری روسیه برای افغانستان از سه جهت قابل ارزیابی است.

۱. جهت داخلی

جهت اول این است که روسیه که به‌عنوان یک قدرت بزرگ می‌تواند بر اوضاع و احوال افغانستان تأثیر داشته باشد. نگاه مثبت کشوری به بزرگی روسیه می‌تواند جایگاه امارت اسلامی را به عنوان یک حکومت در سطح داخلی به شدت ارتقا دهد. عدم حمایت روسیه از مخالفین امارت اسلامی به استحکام پایه‌های آن کمک کرده و افغانستان را به طرف ثبات بیشتر سوق می‌دهد. گسترش مناسبات سیاسی روسیه با امارت اسلامی زمینه رشد روابط اقتصادی دو کشور را فراهم کرده و افغانستان به دلیل نیازمندی به منابع اولیه و انرژی وارداتی از تولیدات فراوان روسیه در این زمینه استفاده کرده و مارکیت‌های وارداتی خود را متنوع سازد.

۲. جهت منطقه‌ای

از جهت دیگر نگاه مثبت روسیه به امارت اسلامی تأثیر بسیار کلانی بر نگاه متحدین روسیه در سطح جهانی و منطقه‌ای به خصوص کشورهای آسیای مرکزی می‌گذارد. چنانچه ملاحظه می‌شود کشورهای آسیای مرکزی به موازات و در هماهنگی با روسیه به گسترش روابط خود با امارت اسلامی مبادرت می‌ورزند. زمانی که مقامات روسی در نشست‌های بین‌المللی و منطقه‌ای از امارت اسلامی حمایت کرده و وجود آنرا در افغانستان مؤثر ارزیابی می‌کنند، بر نوع نگاه کشورهای دیگر تأثیر عمیقی برجای می‌گذارد. حتی کشور تاجکستان باینکه از در مخالفت با امارت اسلامی وارد شده، ملاحظه روسیه را در زمینه جداً مراعات می‌کند. چنانچه دیده می‌شود کشور تاجکستان مواضع خود علیه امارت اسلامی را روز به روز نرم‌تر می‌سازد که قطعاً نگاه

مثبت روسیه در خصوص امارت اسلامی بر آن بی‌تأثیر نیست. در کنار تاجکستان هند کشور دیگری است که قبلاً با مخالفین امارت اسلامی روابط نزدیک داشته و از متحدین منطقه حکومت قبلی افغانستان محسوب می‌شد. از آنجا که روسیه با این کشور روابط بسیار نزدیک و حسنه دارد می‌تواند بر نوع نگاه آن بر امارت اسلامی تأثیرگذار بوده و هند را در زمینه اقدام منفی علیه امارت اسلامی نه‌تنها که محتاط کند بلکه این کشور را تشویق کند که در هم‌نوایی با روسیه تعامل خوب با امارت اسلامی برقرار کند.

۳. جهت جهانی

در سطح جهانی نگاه مثبت روسیه به امارت اسلامی تأثیر دو پهلو می‌گذارد. از یک جهت روسیه کشوری است که در سطح جهانی متحدین زیادی دارد. نگاه مثبت این کشور در قبال امارت اسلامی می‌تواند بخش بزرگی از کشورهای جهان را با آن همسو کرده و به ارتقای جایگاه امارت اسلامی در سطح جهانی منجر شده و متحدین روسیه ترغیب شوند که روابط نزدیک‌تر با امارت اسلامی برقرار کنند. از جمله قدرت‌های مهم جهانی کشور چین است که در این راستا با روسیه هم‌نوا و هماهنگ حرکت می‌کند. این دو کشور که هر دو عضو دائمی شورای امنیت می‌باشند، همیشه به قطع‌نامه‌های ضد امارت اسلامی رأی منفی داده‌اند. در همین راستا در آسیا، آفریقا و امریکای لاتین کشورهای زیادی هستند که متأثر از روسیه حاضر به شناسایی امارت اسلامی بوده و تعامل مثبت با آن برقرار کنند.

اما از جهت دیگر، تعامل مثبت و نزدیک شدن هر چه بیشتر روسیه با امارت اسلامی می‌تواند تأثیر منفی نیز بگذارد. روسیه تنها قدرت بزرگی است که عملاً در مخالفت با غرب قرار داشته و به صورت غیرمستقیم از طریق اوکراین در جنگ با غرب به‌خصوص امریکا قرار دارد. با این حساب یک احتمال این است که به هر اندازه که امارت اسلامی با روسیه نزدیک شود به همان میزان غرب اقدامات منفی علیه امارت اسلامی را انجام خواهد داد و به فکر مجازات امارت اسلامی خواهند شد. البته که در طول تاریخ افغانستان همواره از نزدیک شدن با یک قدرت بزرگ و دور شدن از دیگری آسیب دیده است. بنابراین از احتمال به‌دور نیست که در صورت انکشاف بیشتر تعامل روسیه با امارت اسلامی امریکا در صدد تخریب این تعامل شده و بر امارت اسلامی فشارها را بیشتر سازد.

نتیجه‌گیری

خروج امریکا از افغانستان و رویکار آمدن دوباره امارت اسلامی برای روسیه مجال بیشتری فراهم کرد که با افغانستان بیشتر نزدیک شود. در حقیقت خروج امریکا از افغانستان را می‌توان یک فرصت طلایی برای روسیه ارزیابی کرد که تا آن کشور بتواند با نزدیک شدن با امارت اسلامی اهداف امنیتی، سیاسی و اقتصادی خود را در افغانستان بهتر و بیشتر دنبال کند. به لحاظ امنیتی که روسیه از وجود گروه‌های تروریستی و حضور امریکا در افغانستان رنج می‌برد، رویکار آمدن دوباره امارت اسلامی توانست به امنیت روسیه کمک

فراوانی بکند. به لحاظ سیاسی نیز روسیه در غیب امریکا در منطقه تلاش دارد که با نزدیک شدن با امارت اسلامی خلای موجود را پر کند. همچنین روسیه اهداف اقتصادی نیز در افغانستان دارد که می‌تواند از طریق نزدیک شدن با امارت اسلامی به آنها نائل آید. برای تحصیل اهداف مذکور روسیه پس از رویکار آمدن امارت اسلامی تعامل خود با آن افزایش داده و به صورت مرحله‌وار خود را با امارت اسلامی نزدیک می‌کند. اما اینکه آیا اقدامات اخیر روسیه منجر به شناسایی رسمی امارت اسلامی توسط این کشور می‌شود و یا خیر؟ پاسخ این است که روسیه در این خصوص در هماهنگی با دیگر شرکای منطقه‌ای و جهانی خود تصمیم خواهد گرفت نه به تنهایی.

پیشنهادات

در روشنایی با توضیحات بالا چند پیشنهاد ارائه می‌شود:

۱. امارت اسلامی باید از ظرفیت‌های سیاسی و اقتصادی روسیه برای ارتقای جایگاه سیاسی و رشد اقتصاد کشور استفاده نماید؛
۲. امارت اسلامی باید ملاحظات امنیتی و سیاسی دیگر کشورها را ارزیابی کرده و به ملاحظات مشروع آنها پاسخ مثبت دهد؛
۳. امارت اسلامی باید در سیاست خارجی جانب توازن را مراعات کرده و در نزدیک شدن با یک قدرت بزرگ از احتیاط لازم کار بگیرد تا مبادا کشور بار دیگر درگیر بحران شود.

منابع و مآخذ:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=gdCL2zGa2v4>
2. <https://mof.gov.af/sites/default/files/2019-02/%D8%AA%D8%B9%D9%84%DB%8C%D9%85%D8%A7%D8%AA%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%20%D9%82%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86%20%D9%85%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA%20%D8%A8%D8%B1%20%D8%B9%D8%A7%DB%8C%D8%AF%D8%A7%D8%AA%20%28%29.pdf>
3. Hosono, K., Hotei, M., & Miyakawa, D. (2023). Causal effects of a tax incentive on SME capital investment. *Small Business Economics*, 61(2), 539-557.
4. <https://alvandhesaban.com/what-is-a-tax-exemption/>
5. Harju, J., & Kosonen, T. (2012). *The impact of tax incentives on the economic activity of entrepreneurs* (No. w18442). National Bureau of Economic Research.

6. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/892ff644f4cc53304fa51c414ab25b1f-0310012024/original/Afghanistan-Economic-Monitor-February-2024.pdf>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=DdzaHYwLsNk>

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش های دقیق و بی طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنامندی پالیسی ها در افغانستان ومنطقه فعالیت می کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: csrskabul@gmail.com info@csrskabul.com

وب سایت: www.csrskabul.net - www.csrskabul.com

 : +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrskabul.com

info@csrskabul.com